

Âşık Mustafa Remzî, Manisa, Kırkağaç, Gelenbe ve Gördes’le İlgili Şiirleri ve İncelenmesi

Doç.Dr. Kenan Erdoğan

Celal Bayar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Manisa

ÖZET

Bu çalışmada, önce Manisa Kırkağaç’lı halk şairi Âşık Mustafa Remzî ve Mecmuası hakkında kısa bilgi verilecek, sonra onun “Hadikatü’ş-şu‘arâ” isimli kendi el yazısıyla yazdığı Mecmuasında bulunan Manisa, Kırkağaç, Gelenbe ve Gördes’le ilgili altı şiiri ele alınarak değerlendirilecek ve tıpkıbasımlarıyla birlikte yayınlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Âşık Mustafa Remzî, Hadikatü’ş-şu‘arâ, Manisa, Kırkağaç, Gelenbe, Gördes.*

ABSTRACT

In This work, a brief information about Aşık Mustafa Remzi of Kırkağaç of Manisa and his Mecmua (a compendium of the poet’s poetry) will be given. His five poems taking place in his hand writing mecmua called Hadidaktüşşuara, dealing with Manisa, Gelenbe, Kırkağaç and Gördes will be handled and analyzed. At the end of the article, original hand writig of the poems (the manuscripts of the poet) will be presented.

Keywords: *Âşık Mustafa Remzî, Hadikatü’ş-şu‘arâ, Manisa, Kırkağaç, Gelenbe, Gördes*

1. Âşık Mustafa Remzî ve Mecmuası

Âşık Mustafa Remzî, yakın bir dönemde, Manisa’da yaşayan bir âşık-şair olmasına rağmen maalesef tanınmayan¹ şairlerimizden biridir. Kendi el

¹ Tasavvuf, halk ve divan şiiri tarzında da yazmakla beraber daha çok halk şiiri vadisinde şiirler yazan Remzî’nin konuyla ilgili kaynaklarda maalesef adına rastlamadık. Gerçekten belli bir seviyenin üzerinde, hatta yer yer güzel şiirler yazan ve çok yakın bir tarihte yaşayan kültürlü bir şairin hiç tanınmaması şaşılacak bir durumdur. Bu durum, onun belki sanatçı mahcubiyetinden ya da belli bir yerde sürekli oturmayışından ve gezgin bir şair olmasından kaynaklanabilir. Şiirlerini, başından geçenleri, küçük notlarla yüzlerce diğer şiirlerle beraber yazarak iyi bir kayıt tutması, onları zayı olmaktan kurtarmıştır. Remzî ile ilgili aşağıdaki kaynaklara bakılmıştır. Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, *Türk Şairleri*, Ankara 2004 (Kırkağaçlı Remzî’nin adının geçmediği kitapta s.564-565’te Darendeli Remzî’den üç şiir alınmıştır.) ; Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara 1068; Saadettin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Şairleri*, İstanbul 1930, aynı yazar *Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1938; M. Halit Bayrı, *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar*, İstanbul 1937; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1.C. Giriş, Ankara 1984; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 3.C, (Tıpkıbasım, Haz. C. Kurnaz- M. Tatçı)Ankara 2000; Nail Tuman, *Tuhfe-i Naili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (Tıpkıbasım, Haz. M. Tatçı- C. Kurnaz) 372-375, Ankara 2001 (Bütün tezkirelerin ve biyografik eserlerin bir özeti sayılabilecek bu eserde 18 tane Remzî bulunmasına rağmen bunlar arasında Kırkağaçlı Remzî

yazısıyla yazdığı yaklaşık 250 sayfası boş 1000 sayfaya yakın (997 sayfa) Osmanlı Türkçesi ile yazılmış mecmuasını² ilk gördüğümüzde bunu, önceleri tamamen başkalarının şiirlerinin toplandığı bir derleme sandık. İnceledikçe başka şairlerin şiirlerinin yanında kendisinin de pek çok şiirinin bu mecmuada mevcut olduğu anlaşıldı. Kimi zaman bu şiirlerin nerde, ne zaman, nasıl ve niçin yazıldığını not ederek çok iyi bir kayıt tutan şair, bu yönüyle devrinin sosyal, tarihi ve edebî yönüne de ışık tutmaktadır.

Âşık Mustafa Remzî, mecmuasında verdiği bilgilere göre, 1286/1869'da Kırkağaç'ta doğmuş ve Tokatlı Hacı Ahmed Gedâyî(ö.1899)'den âşıklık geleneğinin icaplarını öğrenerek mahlas almış, bazı yerlerde kahvecilik yaparak Demirci, Soma, Salihli, Kasaba (Turgutlu), Gediz, Bigadiç, Balıkesir, Kastamonu, İzmir, Manisa, Beypazarı, Edincik, Taşköprü, Boyabat, Afyon, Adana gibi yerleri gezmiş, çeşitli âşıklarla görüşerek karşılıklı şiirler (muşâ'aralar) ve muammâ söyleyen, saz ve tambur çalan aynı zamanda güzel sesiyle söylediği bu şiirleri, söylenen kişileri, hangi durumda ve nerde yazıldığını mecmuasına kaydeden kültürlü bir halk ve kalem şairidir. Bir

yoktur. Şairimize, tarih ve düşünce itibarıyla yakın olan 1888'de vefat eden Tebrizli Remzî Baba ile 1871'de doğan ve harb-i umumîde Karaman'da vefat eden Vodina'lı Hasan Remzî Efendi başka bir şairdir. Bunlar ve Kayserili Mevlevî Ahmed Remzi Dede için ayrıca bakınız İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.3, s.1416-1430, İstanbul 1988; Abdülbaki Gölpınarlı, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, aynı yazar *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İnkılap Kitabevi İstanbul 1992; Prof.Dr. Saim Sakaoglu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III*, s.105-250, İstanbul 1989; aynı yazar, XIX. Yüzyıl Saz Şiiri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.9, s.215-263, İstanbul 1989; Prof.Dr. Abdurrahman Güzel, Tekke Şiiri, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III*, s.251-450, İstanbul 1989, aynı müellif, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara 2004; Yrd. Doç. Dr. Abdullah Uçman, XIX. Yüzyıl Tekke Şiiri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.9, s.195-214, İstanbul 1989; Doç. Dr. İsmail Ünver, XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.8, s.99-267, İstanbul 1988; Turgut Koca, *Bektaşî Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul 1990. Burada s. 484'deki Manastırlı olup Antalya'da yaşayan ve Teğmen Rükni ile ortak şiirler yazan 1834'ten sonra meşhur olan Bektaşî saz şairi Remzî, şairimizden başka biri olmalı. Aynı şair için bkz: İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Ankara 1998; Doç. Dr. Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, aynı yazar, *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Ankara 2002 ; Emir Kalkan, *XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri*, Ankara 1991; Bahar Akarpınar, Tasavvufi Halk Şiiri, *Türk Edebiyatı Tarihi* 1.s.630-657, İstanbul 2006; A.Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (Haz.Doç. Dr. Cemal Kurnaz) Ankara 1992 (Buradaki Tekirdağlı Remzî ile Remzî Baba da başka şairlerdir.) Aynı yazarın *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Vezni* (Haz. Prof. Dr. Cemal Kurnaz) adlı kitabında (s.210, Ankara 1996) ebcedle muamma söyleyerek Sadrî ile müşaara eden Remzî adlı bir şairden söz edilerek bir kıtası örnek veriliyor ki bu şairin, Mecmuasında bazı tarihler düşüren ve muamma söylediğini yazan Kırkağaçlı Remzî olma ihtimali vardır. ; E. Kemal Eyüboğlu, *Şiirde ve Halk Şiirinde Atasözleri ve Deyimler*, 2. C. S. 490, İstanbul 1975 (Bu kitapta dört beyti örnek verilen Âşık Remzî'nin kim olduğu konusunda bir kaynak belirtilmediği için bir şey söylemek mümkün değildir.) Manisa ile ilgili şu çalışmalarda da Kırkağaçlı Remzî'nin adına rastlanmamıştır: Bursalı M. Tahir, *Aydın Vilâyetine Mensub Meşâyih, Ulema, Şu'arâ, Müverrihîn ve Eubbânın Terâcim-i Ahvâli*, İzmir 1324; M. Çağatay Uluçay, *Manisa Ünlüleri*, Manisa 1946; Prof.Dr. Mahmut Kaplan, Tezkirelere Göre Manisa Şairleri, *Manisa Şehri Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.355-376, Manisa 2006.

² Mecmuayı istifademize sunan Remzî'nin akrabalarından Prof. Dr. Nadir Özkuyumcu'ya buradan teşekkür ederiz.

şiiirinde 55 yaşında olduğunu söyleyen (Mecmua, s.773) ve 1344/1925 tarihine kadar kendisi ve yakın çevresi ile ilgili notlar tutan şairin ne zaman vefat ettiğini şimdilik bilemiyoruz. Ancak, bu tarihlerden sonra öldüğü kesindir.

Mecmuasında Tarikat-ı Nazenîne, yani Bektaşiliğe bağlı olduğunu söyleyen ancak Kâdirî ve Rufâilîlikle ilgili şiirleri de bulunan Âşık Remzî, içinde Divan şairlerinin de bulunduğu ünlü şairlerden ve çoğunluğu 19. yüzyıl halk şairlerinden gazeller, divanlar, mersiyeler, latife şeklinde mensur sevda macunları, müfred ve kıt'alar, kalenderîler, müstezatlara, koşma ve semâ'iler, nefesler, bazı dua ve faideler, destanlar (35 adet) ve "birkaç yüz parça" (200'den fazla) diye nitelediği divan, koşma, kalenderî, gazel, tahmis, ilahî, destan.. başlığıyla, kendi şiirlerini kaydetmiştir.

Mecmuanın, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, Ege ve Batı Anadolu Âşık Edebiyatı'na katkılarda bulunabileceğine inanıyoruz. Nitekim *Manisa Şehri Bilgi Şöleni Bildirileri* (Manisa2005, s.215-258) içinde destanlarını yayınladığımız 1868-1916 yılları arasında yaşayan Kasabalı (Turgutlu) Nuri Efendi'nin şiir ve destanlarının bir kısmı diğer kaynaklardan da desteklenerek buradan çıkarılmıştır.

2. Şiirlerin İncelenmesi ve Günümüz Türkçesi ile İfadesi

Âşık Mustafa Remzî'nin Manisa, Kırkağaç, Gelenbe ve Gördes'le ilgili yazdığı şiirler, yukarıda hakkında biraz bilgi verdiğimiz mecmuasında, ikisi 206 ve 763. sayfalarda, diğerleri "birkaç yüz parça" dediği kendi şiirlerinin arasında bulunmaktadır. Kendi şiirlerinin sıralamasında 51, 76, 154, 172. sırada bulunan bu şiirlerin Mecmuada hangi sayfalarda olduğu o şiirin başında gösterilmiştir. Ayrıca yazıldığı dönemin özelliklerine bağlı olarak bu şiirlerin dil ve imlâ özellikleri yanında ağız özellikleri de korunmuş ve öylece nesredilmiştir.

Muhteva olarak bu şiirlerden üçünde Manisa, Kırkağaç, Gelenbe ve Gördes övülürken ikisinde Kırkağaç ve Kırkağaçlılar yerilmektedir. **Şekil** özelliklerine baktığımızda ise üç şiirin dörtlük halinde, duraklı ve duraksız 4+4+3= veya 6+5=11'li hece vezniyle ve koşma nazım biçimiyle; üç şiirin ise aruzla ve *sema'î*, *kalenderî* ve *divân* nazım şekliyle yazıldığını görürüz. Kırkağaç'ın övgüsünün yapıldığı ikinci sıradaki şiir, aruzun *mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ülün* kalıbıyla gazel şeklinde yazılmış bir *semâ'î*dir. Gelenbe vasfında yazılan manzume ise aruzun *mef'ûlü mefâ'ülü mefâ'ülü fe'ûlün* kalıbıyla ve gazel şeklinde kafiyelenmiş bir *kalenderî*dir. Remzî'nin Gördes'le ilgili şiiri ise aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmış bir *divan*dır. Halk ozanlarının Divan şairlerinden etkilenecek yazdıkları bu semâ'î, kalenderî ve divanlar, bu vezinlerde, ancak farklı şekil (murabba, muhammes vs) ve muhtevada (konu) olabilir. Buradaki şiirlerin, bu ölçülere uygun birer medhiyye olduğunu söyleyebiliriz. Şiirler, gazel-kaside biçiminde, beyitlerle yazılmış ve kafiyelenmiştir.

Şiirleri sırasıyla genel olarak günümüz Türkçe'siyle ve nesir (düzyazı) halinde bazı açıklayıcı kelimeler ilavesiyle ifade ederek değerlendirmek ve özetlemek gerekirse, şunları söyleyebiliriz: Aşağıdaki şiirde **Manisa** (eski

imlâsıyla Mağnisa) övülmektedir. Seher vakti Manisa’da saba rüzgarı (tanyeli) eser, şehrin havasını temizler. (Manisa’nın) binasına (kuruluşuna) bakarsan onun yedi iklimde bile eşini benzerini göremezsın. Hele bahar vakti şöyle dağlara çıkıp seyran edersen, Gediz nehrinin bir yandan aktığını, goncaların açıldığını, bülbüllerin güldüğünü (şakıdığını) Manisa’nın seyrine doyum olmadığını görürsün. Ayrıca, sultanların yaptırdığı camilerle, toprağında gömülü binlerce Allah dostunun olduğu dergâhlarıyla, ey Remzî, âşıklar, gerçekten Allah için Manisa’yı övmeye mecbur olur.

1

Koşma (6+5=11) (s.869)

Eser bâd-ı sabâ vakt-i seherde
Tebdil eder hevâsına **Mağnisa**’nın
Bulunmaz emsâli heft kişverde
Nazar kılsan binâsına **Mağnisa**’nın

Bahar vakti çıkıp eylesen seyrân
Gedus nehri eder bir yandan ceryân
Goncalar güçâde bülbüller handân
Doyum olmaz safâsına **Mağnisa**’nın

Selâtin câmiler hezârân dergâh
Hâkinde medfûndur bunca ehl’ullâh
Remzî çok ‘âşıklar hasbeten li’llâh
Mecbûr olur senâsına **Mağnisa**’nın

İkinci şiir, Kırkağaç ve Kırkağaçlılar için yazılmış bir övgü şiiridir.

Üstte belirttiğimiz gibi aruzla, 27 Kanun-ı sâni sene 1340 (27 Ocak 1924)’da yazılmış olan bu şiir bir *semâ’î*dir. Aşağıdaki yine Kırkağaç için söylenmiş iki şiirin aksine burayı övmektedir. Peki överken hangi yönleriyle övmekte ve onun hangi özelliklerini öne çıkarmaktadır? Bunları şiiri günümüz diliyle aktarmaya çalışarak belirtelim: Baharda doğrusu Kırkağaç’ın kahırını çekilir. Çünkü Kırkağaç’ın bütün güzelleri çimenliklere çıkarlar ve bir yarım bakışla âşığın aklını yağmalarlar. Kırkağaç’ın müstesnâ güzelleri (bir başka yerde) görülmez. Hele biraz sabret de kutlu nevrüz sultanı (bahar, mart ayı) gelsin. O zaman Kırkağaç’ın Çam ovası nasılmış kendi gözünle gör. Toprağında Sarı Hoca³ gibi bir çok evliyası yatar. Düşman saldırsa bile (Allah’tan belasını) bulur. Kırkağaç’ın cami, mescid ve dergah gibi ibadethaneleri çoktur. Kırkağaç’ın bütün insanları doğrusu tevhit ehlidir (Hakkı bir bilir ve birlerler). Hele o ballı kavunu, başka bir beldede yoktur. (Tek başına) bu nimeti (kavunu) yeter. Yoksa Kırkağaç’ın başka pek çok meyvesi vardır. Bu gönül açan şehirden (Kırkağaç)

³ Sarı Hoca ve Kırkağaç’la ilgili diğer bilgiler için bk. Ümit Evran-M. Selçuk Satı, *Geçmişten Günümüze Kırkağaç*, İzmir 2000.

her nasılsa Remzî bir tane çıkmış. Ki zaten ondan başka Kırkağaç'ın tek (eşsiz) bir şairi yoktur. (Ya da, bu gönül açıcı şehirden (Kırkağaç) her nasılsa Remzî gibi böyle eşsiz bir şair çıkmış. Zaten onun benzeri başka bir şair de yoktur.)

2

Semâ'î (s.763)

27 Kanun-ı sâni sene 1340

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Çekilir doğrusu kahrı bahâr esnâsı Kırkağcın⁴
Çıkar sahn-ı çemen-zâra bütün hasnâsı Kırkağcın
Ederler 'âşıkın bir nîm nigehle 'aklını yağma
Görölmüş şey değil mahbûb-ı müstesnâsı Kırkağcın
Biraz sabr et de gelsin dur hele nevrûz-ı sultânî
Nasılmış gör gözünle bak o Cem sahrâsı Kırkağcın
Sarı Hoca gibi çok evliyâ hâkinde medfûndur
Bulur Hak'dan ta'arruz eylese a'dâsı Kırkağcın
Cevâmi' mescid ü dergâh 'ibâdet-hânesi çokdur
Muvahhiddir Hüdâ'ya sıdkıla hep nâsı Kırkağcın
Husûsâ ballı bostânı anın bir beldede çıkmaz
Bu ni'met elverir yoksa diğeri meyvası Kırkağcın
Bu şehir-i dil-küşâda her nasılsa **Remzi** bir çıkmış
Ki yokdur andan özge şâ'ir-i yektâsı Kırkağcın

Kırkağaç ve Kırkağaçlılar hakkında yazılan aşağıdaki iki şiir ise pek de olumlu mesajlar vermemektedir. Bundan, kendisi de Kırkağaçlı olan şairin, Kırkağaçlılardan çok da memnun olmadığı, hattâ epeyce şikâyetçi olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda metnini verdiğimiz bu şiiri bu günkü Türkiye Türkçe'siyle ifade etmek istersek: Ey gönül (üzülme) Kırkağaçlılar âşıklara eskiden beri (öteden beri) dil uzatırlar. Çünkü burada adet böyledir. Kimse burada dertlilere riayet etmez (görmez, ilgilenmez), güzel seven âşıkları da sonunda dile düşürüp ilan ederler (tefe koyarlar). Onun için Ey Remzî! Yalnız sen böyle değilsin. Geçmişte geçenler (yaşayanlar da)de baştanbaşa böyle geçmiş (Kırkağaçlılardan çileler çekmiş)lerdir. Hele bir de yanında çocukla gezersen hemen gulam-pare diye iftira ederler. (Burada âşık-şairlerin yanlarında genç çıraklarıyla birlikte ilden ile gezmeleri anlatılıyor.)

3

Kırkağaçlılar Hakkında

(6+5=11) (s.880)

Ehl-i 'aşka ey dil öteden beri
Herkes itâle-i lisân ederler
Sûret-i zâhirde görüp serseri

⁴ "Kırkağaç" kelimesi, mahallî ağız ve vezin zaruretiyle yukarıdaki gibi "Kırkağcın" şeklinde okunması gerektiği için öylece yazılmıştır.

Akılda noksandır gümân ederler

Çünkü bu erkânda böyledir ‘âdet
Ehl-i derde etmez kimse ri‘âyet
Güzel seven ‘âşıklara nihâyet
Düşürürler dile i‘lân ederler

Yalnız sen misin **Remzî** ser-te-ser
Selefde geçenler böyle geçdiler
Eğer bize bir mahbûbla görseler
Gulâm-pâre diye bühtân ederler

Kırkağaç’la ilgili üçüncü şiirinde Remzî, şikayet ve ilencin dozunu daha da artırır: Kırkağaç’ın gül bahçeleri (bana) haram olsun. Şimdiden sonra onları da istemem. Ancak yine de, dilerim ki Kırkağaçlı dostlar hiçbir zaman dert bela görmesin. Kırkağaç’ın hainleri dünyayı başıma dar ettiler, ettiğim dilekleri (dua, yalvarma) bir türlü kabul etmeyerek utanmayıp zulümlerle gönlümü pek incittiler. Kırkağaç’taki düşmanlarım nazlı yarımı baştan çıkarmaya çalışarak böylece ağlayıp inlememe neden oldular. Öyleyse onlar da benim ilencime uğrasınlar. Ne yapalım Remzî! Sevgilinin yoluna canımız ve başımız feda olsun. Ben yine de gönül incitmekten çekinirim. Onun için Kırkağaç’ın arifleri beni affetsinler ve bu sözlerimi üstlerine alıp da gücenmesinler.

4

Koşma (6+5=11) (s.920-921)

Harâm olsun şimden geri istemem
Gayrı bana gülistân-ı **Kırkağaç**
Derd belâ görmesin dilerim her dem
Bizim ile muhibbân-ı **Kırkağaç**

Dünyâyı başıma eylediler tenk
Geçmedi kimseye bir dürlü dilek
Zulm edip gönlümü incittiler pek
Utanmayıp hâinân-ı **Kırkağaç**

Bâ‘is oldu anlar âh u zârımı
Uğrasınlar benim inkisârımı
Baştan çıkarmağa nazlı yârımı
Kasd ettiler rakibân-ı **Kırkağaç**

Remzî yâr yoluna fedâ cân u ser
Gönül incitmekten eylerim hazer
Alıp üstlerine gücenmesinler
Afv eyleyip ‘ârifân-ı **Kırkağaç**

Remzî'nin biraz aşağıda bir örneğini verdiği Gelenbe konusunda yazılmış şiiri ise bir kalenderîdir. *Kalenderî*, halk şairleri tarafından aruzun *mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün* kalıbıyla ve gazel, murabba', muhammes, müseddes.. vb. şeklinde yazılan ve özel bir ezgi ile okunan, kafiye düzeni divan ve sema'î ile aynı olan halk edebiyatı nazım şekline denilir. Şair bu şiirde, o zamanlar bir nahiye olan Gelenbe'yi övmektedir. Aslında Gelenbe'nin şairin hayatında acı hatıraları vardır. Çünkü kardeşinin aşar anbar memurluğu, kendisinin de aşar harman memurluğu yaptığı sıralar 5 Cemazi'l-evvel 1318/ 18 Ağustos 1316 Cuma günü saat 3'de (29 Ağustos 1900 günü, annesi vefat etmiş ve Gelenbe Ulucami avlusuna defnedilmiştir(Mecmua s.821-822). Mecmuasında, mahallî tarihe not düştüğü bu satırlarında şair, annesinin vefatı üzerine bir tarih şiiri yazdığını ancak kalenderlikten (yoksulluk, derbederlik) bunu mezar taşına kazdıramadığını anlatarak şiirin metnine yer vermiştir.

Şair, annesinin mezarının da bulunduğu ve hayatında böyle acı hatıraları olan Gelenbe'yi bunlardan hiç söz etmeksizin övgüyle şu şekilde anlatmaktadır: Senden dertlerle avare bir şekilde ayrıldığımdan beri, halimi o sevgiliye bildiren hiç kimse yok. Ayrılık oklarının uçları ta canıma battı. Gelenbe! (ayrılığın) ciğergahıma binlerce yara açmaktadır. Gurbette yakamı (yoksulluk) tuttu bırakmaz. Gelenbe! İnleyen gönlümü (teskin için) hiç olmazsa rüyada görün. Gelenbe! Benim (aşk ateşiyle) yanmama senin zevkli hallerinle, sevgilinin sevdasının derdi sebep oldu. (Gelenbe! Beni ateşlere yakan, senin zevkli hallerinle sevgilinin aşk derdidir.) Gelenbe! Senin adına, İrem gül bahçesi dense yeri var. (uygundur) Çünkü sen o gönül alan sevgilinin dinlendiği (bulunduğu, gönlünü dinlendirdiği) yersin. Gelenbe! Senin bağındaki gül(ler)ün derdiyle (ona kavuşmak için) Remzî gibi nice binlerce garip âşık, çaresizce âh eder, ağlar.

Şair bu şiirde, Manisa ve diğer kazalarla ilgili bazı şiirlerde yaptığı gibi ne Gelenbe'nin tabii güzelliklerini, ne de binalarını ve diğer insanlarını yahut tarihî dokusunu anlatmaktadır. Şiirde yalnızca Gelenbe ile sevgiliyi özdeşleştirmekte ve ondan ayrılmayı sevgiliden ayrılmak gibi görmekte, ona olan özlem ve ayrılığı tıpkı bir sevgiliden ayrılmaya benzetmektedir. Dolayısıyla gurbette şairin sevgiliye duyduğu onu yakan özlem, Gelenbe hasreti ile karışmaktadır.

5

s.206 Kalenderî

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Senden olalı derdile âvâre **Gelenbe**

Yok bildire hiç hâlimi ol yâra **Gelenbe**

Hecr oklarının uçları tâ cânıma geçti

Açmakta ciğergâhıma bin yâre **Gelenbe**

Gurbette giribânımı tenim tuttu bırakmaz

Rü'yâda görün bâri dil-i zâra **Gelenbe**

Yanmaklığıma hâlet-i zevkin sebeb oldu
Yârin gam-ı sevdâsı ile nâra **Gelenbe**
Gülzâr-ı İrem olsa da nâmın yeri vardır
Âram-geh-i dilsin sen o dildâra **Gelenbe**
Derd-i gül-i bâğınla garîbâne eder âh
Remzî gibi bin âşık-ı bî-çâre **Gelenbe**

Gördes’le ilgili manzumenin ise, (semâ’îde olduğu gibi) halk şiirinde divan şiirinin etkilerini taşıyan, aruzla yazılmış bir *divan* olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu durumda şiirde bazı basit tamlamalar ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış kelimelerin şiirde bulunması hoş görülmeli. Bunun o günlerde anlaşılmaya engel teşkil etmeyeceğini, dolayısıyla dilinin o günün şartlarına göre yine de sade olduğunu söyleyebiliriz.

Bu şiiri de günümüzün nesir diliyle ifade edersek şair, Gördes’te uzun süre misafir olduğunu söyleyerek şunları belirtir: Gördes şehrinin çoktan beri misafiriyiz. Gördes’in (güzelliklerini görüp de ona) hayran olmayan bir kimse var mıdır? İzmir civarında bir benzeri yok desem doğrudur. Hiçbir şehir (güzellikte) Gördes’in akranı olamaz. İffetli, hünerli ve özellikle güzel yüzlü olan Gördes’in güzelleri, eşi için sadık bir dost ve sevgilidir. Hatırlı, gönül okşayıcı, güzel gözleri ve gümüş beyazı tenleriyle Gördes’in güzelleri, insanın canını (aklını başından) alır. Gördes’in insanı dert ve bela görmesin. Yüce Allah onları her zaman bütün kazalardan korusun. Gördeslilerin zengini fakiri hepsi bizi (öylesine) memnun etti ki, onların iyilik ve ihsanına gark olduk. Ey Remzî! Bu gönül açan şehir Kırkağaç’a benzemez. Gördes şehrinin her yanı bağlık, bahçelik ve sulaktır.

6

Dîvân (s.935-936)

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

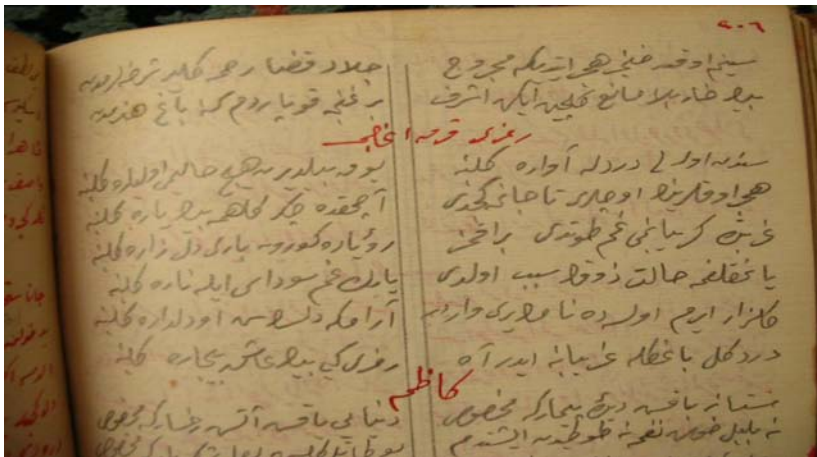
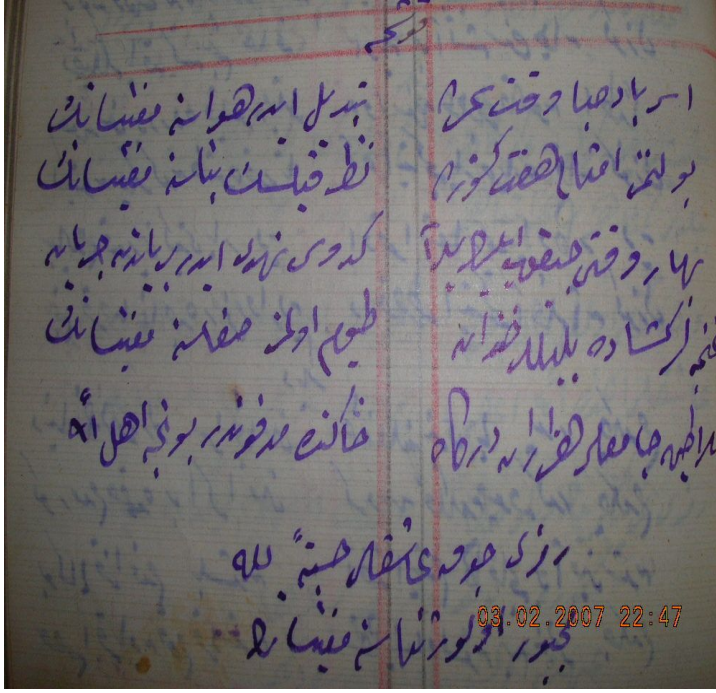
Olmuşuz çokdan beri mihmânı şehir-i **Gördes**’in
Var mıdır hiç olmayan hayrânı şehir-i **Gördes**’in
Yok desem **İzmir** civârında menendi doğrudur
Olamaz hiç bir şehir akrânı şehir-i **Gördes**’in
Ehl-i ‘iffettir hüner-mend bâ-husûs sâhib-cemâl
Yâr-ı sâdık zevcine hûbânı şehir-i **Gördes**’in
Hem hatırnâz dil-nevâz çeşmânı tannâz sîm beyâz
Âdemin cânın alır hûbânı şehir-i **Gördes**’in
Saklasın Bârî te’âlâ her kazâdan dâ’imâ
Görmesin derd ü belâ insânı şehir-i **Gördes**’in
Çün bizi bâ y u gedâ fi’l-cümle memnûn ettiler
Olmuşuz müstağrak-ı ihsânı şehir-i **Gördes**’in
Kırkağaç’a benzemez **Remzî** bu şehir-i dil-güşâ
Bağçelik bağlık sulak her yanı şehir-i **Gördes**’in

Sonuç olarak, halk ve tasavvufi halk şiiri geleneği içinde orta seviyede bir şair olarak düşündüğümüz, Kırkağaçlı Âşık Mustafa Remzi'nin, üçü Kırkağaç'la ilgili, üçü de Manisa, Gelenbe ve Gördes'le ilgili altı şiirini inceleyerek günümüz diliyle ve düz yazı hâlinde ifade etmeye çalışarak bu şiirlerin metinlerini ilk defa burada neşrettik. Şair, dört şiirinde bu belde ve ilçeleri överken ikisinde Kırkağaç'ı yermektedir. Bu durum oradaki bazı kimselere karşı duyduğu hislerle ilgili olabilir. Manisa'da yakın bir devir ve çevrede yaşamakla birlikte pek bilinmeyen bir şairi tanıtarak Manisa ve çevresi ile şiirlerini yayınlamamız genel olarak Türk edebiyatı, özel olarak da mahallî edebiyat açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- AKARPINAR, Bahar (2006), *Tasavvufî Halk Şiiri, Türk Edebiyatı Tarihi C.1,s.630-657*, İstanbul.
- ARTUN, Erman (2001), *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara.
- ARTUN, Erman (2002), *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Ankara.
- BAYRI, M. Halit (1937), *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar*, İstanbul.
- BURSALI MEHMET TAHİR (2000), *Osmanlı Müellifleri*, 3.C, (Tıpkıbasım, Haz. C. Kurnaz-M. Tatçı) Ankara.
- BURSALI MEHMET TAHİR (1324), *Aydın Vilâyetine Mensub Meşâyih, Ulema, Şu'arâ, Müverrihîn ve Etbbânın Terâcim-i Ahvâli*, İzmir.
- ERGUN, Saadetin Nüzhet (1930), *Bektaşî Saz Şairleri*, İstanbul.
- ERGUN, Saadetin Nüzhet (1938), *Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul.
- EVİRAN, Ü.- SATI, M. Selçuk, (2000) *Geçmişten Günümüze Kırkağaç*, İzmir.
- EYÜBOĞLU, E. Kemal (1975), *Şiirde ve Halk Şiirinde Atasözleri ve Deyimler*, 2. C. İstanbul.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1972), *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1992), *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İnkılap Kitabevi İstanbul.
- GÜZEL, Abdurrahman (1989), Tekke Şiiri, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III*, s.251-450, İstanbul.
- GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman (2004), *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, (1988) *Son Asır Türk Şairleri*, C.3, İstanbul.
- KALKAN, Emir (1991), *XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri*, Ankara.
- KAPLAN, Mahmut (2006), Tezkirelere Göre Manisa Şairleri, *Manisa Şehri Bilgi Şoleni Bildirileri*, s.355-376, Manisa.
- KOCA, Turgut (1990), *Bektaşî Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1968), *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004), *Türk Saz Şairleri*, Ankara.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984), *Türk Edebiyatı Tarihi*, 1.C. Giriş, Ankara.
- ONAY, A.Talat (1992), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (Haz.Doç. Dr. Cemal Kurnaz) Ankara.
- ONAY, A.Talat (1996), *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Vezni* (Haz. Prof. Dr. Cemal Kurnaz) Ankara.
- ÖZMEN, İsmail (1998), *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim (1989), Türk Saz Şiiri, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III*, s.105-250, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim (1989), XIX. Yüzyıl Saz Şiiri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.9, s.215-263, İstanbul.
- TUMAN, Nail (2001), *Tuhfe-i Nailî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (Tıpkıbasım, Haz. M. Tatçı- C. Kurnaz) 372-375, Ankara.
- UÇMAN, Yrd. Doç. Dr. Abdullah (1989), XIX. Yüzyıl Tekke Şiiri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.9, s.195-214, İstanbul.
- ULUÇAY, M. Çağatay (1946), *Manisa Ünlüleri*, Manisa.

ÜNVER, İsmail (1988), XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri, *Büyük Türk Klasikleri*, C.8, s.99-267, İstanbul.

۷۳۴
 سید کاتبی
 طبعه طویله توری بهار اناس قور اغاجات
 بیچاره جغتاره توره سناس قور اغاجات
 ایدر عاقبت برینج نکرله عقلت بنا
 کورله شی وکل جیب ستناس قور اغاجات
 بانه جبارنج کورله طور هلا نور سلطان
 نصیبه کور کور کور باجه اوجیح حای قور اغاجات
 صاری صحرایی جوتنه اولیا فاکت مروضه
 بولور قنده قنده ایله اعلاس قور اغاجات
 صراج مسجد درگاه عبادت خانای جوقده
 موهله در قندای صحرایه هبه نای قور اغاجات
 منوعه صابلی بوستان آنکر بلده ده جیقین
 بو نکت الویر بروضه دیکه صوای قور اغاجات
 بو شهر دکت ده نصیبه رزق بریقینه
 کور قور اغاجات

صالحه حبه فاروقه دارم
قرمه افغان جلیله
اهل عیقه ای دل اوتیه دینیه
هک اطاره کسانه ایدر
صورت ظاهره کوب سر سره
عقله نقصاندر کانه ایدر
اهل در ایتنه کیم رعایانه
چونکه بو ارقانیه بو یلدی و جانیه
دوستور لر دله اعلانه ایدر
کوزل سوره عاققه نه بایت
یا بیکه سنه رزیه سر سره
دوستور لر دله اعلانه ایدر
اگر نه ریحله کور سره لر
علا میاره دیر بهانه ایدر لر
قرمه
03.02.2007 22:50

هک اطاره کسانه ایدر
عقله نقصاندر کانه ایدر
اهل در ایتنه کیم رعایانه
دوستور لر دله اعلانه ایدر
کوزل سوره عاققه نه بایت
یا بیکه سنه رزیه سر سره
دوستور لر دله اعلانه ایدر
اگر نه ریحله کور سره لر
علا میاره دیر بهانه ایدر لر
قرمه
03.02.2007 22:52

۹۰۱
 رفیق یار پونہ خدا جانوسر کوکل اینجمنہ الہوم خیر
 اعلیٰ اور شانہ کو حضور پیر عسرا ایوب غار غار و اناج

دیوانہ
 اولیٰ جو قدری کہانی شہر کوردک
 دار جبرہ بھیج او طیبہ خدائی شہر کوردک
 بوسہ دلیم ازید جو اینج مندی طو غریب
 اولیٰ بھیج بر شہر افغانی شہر کوردک
 اهل حضور ہند نہ با فضل صعب جہا
 بار صا رومہ زوہہ لوانا شہر کوردک
 03.02.2007 22:54

۹۰۲
 ہم خطبات دلواز چستانا فنا سیم بیاز
 آدمہ جانہ آلور فوای شہر کوردک
 صافلو بہ باری تقا اہر قضا دہ دائما
 کوہ صومہ در دہلا انسانا شہر کوردک
 جوہ زری با کہ افغانی الجولہ کوفہ ایتدیا
 اولیٰ مستفصہ اصانا شہر کوردک
 قوہ انا جہ بکڑہ ز رفتی بو شہر دکت
 بچہ نہ با خانوہ صولعہ ہدیانی شہر کوردک
 03.02.2007 22:54

Türk Grafik Tasarımı Kapsamında Afiş Tasarımının Gelişimi

Öğr.Gör. Gürol Yeraltı

Celal Bayar Üniversitesi Sarıgöl Meslek Yüksekokulu, Manisa

ÖZET

Mağara devirlerinden günümüze kadar görsel iletişimini sağlamak düşüncelere ve kavramlara somut bir anlatım kazandırmanın yollarını araştıran insanoğlu, ilk olarak çizgiyi kullandı. Mesajını iletmek amacıyla kullandığı bu çizgiler, zamanla işaret ve sembollere dönüşerek grafik tasarım adı ile bugünkü düzeye ulaştı. Bu tasarım dalının bir ürünü olan afiş, kitlelere plastik sanatlar yoluyla mesaj veren bir iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu sayede afiş toplumla iç içe yaşar ve toplumun her kesimine seslenme olanağını taşır. Bu araştırmamızda grafik tasarımın içinde yer alan afişin Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar geçirdiği büyük ve hızlı değişimi ele alınmıştır. Bu değişimde, zaman zaman kişisel girişimler ve başarılar, zaman zaman da yaratıcı ekipler ön plana çıkmaktadır. Bugünlere kolay ulaşılmamış, başarılı, özverili, çalışkan, yaratıcı kişi ve grupların çalışmalarıyla gelinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, afiş, görsel iletişim, sembol, işaret

The Development Of Poster Design Within Turkish Graphic Design

ABSTRACT

Man who has been researching the ways of visual communication and giving concrete expression to concepts since the primitive times, used the line first. Those lines that man used for conveying his message turned into signs and symbols in the course of time and reached to today's level getting the name "graphic design" poster, a product of this design branch, is defined as a communication medium transmitting messages to masses via the plastic arts. Therefore, poster lives within the society. In this study, big and rapid change of poster from the first years of Turkish Republic has been discussed. Along this changing, sometimes individual enterprises and successes and sometimes creative teams have come to the the fore. It has been come to nowadays by the help of succesful, altruistic, hardworking and creative person and groups.

Keywords: Graphic design, poster, visual communication, symbol, sign.

Sunuş

Gönderici ve alıcı olarak adlandırdığımız iki kitle arasında gerçekleşen duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişi olarak tanımlanan iletişim; ilk çağlardan bu yana insanoğlunun birlikte yaşamasının başlıca gereksinimi olmuştur. Bu sayede duygu, düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım yolu kazandırılmış, "Çizme, boyama, baskıresim ve çeşitli resim teknikleriyle tasvir etme" (Osborne, 1971:500) olarak ifade edilen grafik tasarım ortaya çıkmıştır. Çeşitli baskı teknikleriyle çoğaltılabilen her türlü yapıt (afiş, amblem, logotayp, ambalaj ve kitap tasarımı vb.) grafik kavramı içerisinde yer alır.

İletişim kavramı içerisinde değerlendirdiğimiz grafik ile topluma bir bilgi iletiyoruz. Bu bilgiyi, bu mesajı basılı ve çoğaltılmış bir görüntü ile